

HAKEM SİSTEMLERİ İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÖNERİLER

Cihat ŞEN, Beril BALKAN

Bilimsel çalışmaların yayınlandığı dergilerdeki hakemlik kurumunun iki ayrı amacı ve önemi mevcuttur. Birincisi Dergi Editörü ve ekibinin değerlendirmesi, gönderilen yazılar ve yazarlar ile ilgili objektif ölçütlerin uygulanmasında zorluklar yaratabilir. Diğer konu ise, söz konusu çalışma hakkında tecrübelerinden ve görüşlerinden yararlanmak üzere, söz konusu konuda uzman bir hakemden görüş alınarak, dergi ve çalışmacının çalışmalarına daha ileri düzeyde katkı sağlanmış olur. Dergi Editörü açısından bakıldığında; hakemlik kurumunun ne ölçüde istekli ve düzeyli olduğu ve ne kadar katkı sağladığı halen tartışmalıdır. Zaten yoğun çalışma içinde olduğunu düşünen ve bu arada önüne değerlendirilmek üzere gönderilmiş olan çalışmaya vakit ayırmada sıkıntı hisseden bir hakemin, bu görevini yaparken ne denli özveri ve istekle yazıyı değerlendireceği, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konudur. Hakemin rolü, daha düzeyli bir çalışma yayınlanmasına katkı sağlayarak hem dergiye hem de çalışmacıya yardımcı olması üzerine kuruludur. Hakemin bu çalışması, kendi zamanı ile kanaat ve tecrübelerinden yararlanılması odaklı olmakla beraber, tamamen gönüllük üzerine kuruludur. Bu nedenle her şeyin üstünde takdir hak eden bir hizmettir. Diğer taraftan ise; hakemin bu ölçüleri ne kadar önemseydiği ve kendini verdiği konunun diğer bir yüzüdür. Hakemin yaptığı iş ile ilgili takdir ve ödül sistemi, son yıllara kadar mevcut olmadığı için, sadece editörün minnet ve takdiri ile işler sürmekte idi.

Hakemlerin hakemliklerini neye göre ve hangi ölçüye göre yerine getirdikleri, konunun bir diğer yönüdür. Ülkemizde genelde yayın, sayı ve görüntü açısından önemli sayıldığı, içeriği ile kalitesi bir kıymet yerine konulmadığı, yayınlanan çalışmalarının kıymetinin ölçülmesi müessesesi gelişmediği ve bu konuda bir kıstas ve usta-çırak tecrübe ilişkisi ya da hakemlik geleneği oluşmadığı için, yayınlarımız tamamen tesadüflere, kişisel ilişkilere ve durumu kurtarmaya (hem hakem yönünden hem de editör yönünden) yönelik çalışmalara bağlı kalmıştır.

Akademisyenlik ile bilim adamlığının iç içe kavramlar olmasına karşılık az ya da çok farklılık göstermektedirler. Bu aradaki fark açıklığa kavuşmadığı sürece, hakemlik ve benzeri kurumların düzeyinin artması da zor olacaktır.

Türk Tıp Dizini ve Index Medicus v.b. kavram ve uygulamaların gündeme oturması, aranır bir özellik olması, akademik yükseltme ve diğer konularda esas alınması, hakemlik müessesesini daha anlamlı, özenilir ve özenli bir yere taşımıştır. Hem Türk Tıp Dizini hem de yurtdışındaki diğer kurumların özenle korunması ve geliştirilmesi, dergi yayıncılığının önemli bir aşaması olmuştur ve olmaya devam edecektir.

Editör açısından teknik olanakların çok önemli olduğu ise diğer bir gerçektir. Posta sistemi ile ya da elden aynı şehirdeki arkadaşlarına ulaştırılan çalışmalar ile hakemlik müessesesi çalıştırılmaya gayret edilirken, karşılaşılan zorluklar aşıkardır. Bir yandan inceleme geri gelmez ve telefon ile rica minnet yaptırılmaya çalışılır, diğer yandan hakemin yazı üzerine düştüğü notlar ile görüşlerinin alınması ve bunun yazara iletilmesi zorlukları aşılmaya çalışılır ve bütün bunların yanında etik noktada durmaya çalışılır. Acele posta servislerinin yaygın kullanıma girmesi ile, hem yazışma hem de zaman kalitesi ileri bir düzeye taşınmış oldu. Ancak, hakemin notlarını ya da çalışma hakkındaki görüş ve önerilerini yazıcı çıktısı ile göndermesinin istenmesi ve bunun çalışmacıya aynı formatta ulaştırılmaya çalışılması, hem editörü hem de hakemi zorlayan teknik

* Prof.Dr. Cihat ŞEN Perinatoloji Dergisi Editörü - İSTANBUL
**Beril BALKAN Deomed Yaynevi- İSTANBUL

faktörler olmuştur. Son yıllarda elektronik ortamın yaygın kullanıma girmesi, hem editör hem de hakem yönünden inanılmaz kolaylıklar ve fırsatlar getirmiştir. Bu anlamda Perinatoloji Dergisi dergide yayınlanan çalışmaları hem html formatında hem de pdf formatında tam metin olarak hizmete sunmuştur. Bunun yanında yazı gönderilmesi ve bu yazının editör-hakem işlemleri ve yayına hazır hale gelmesi ve yayınevine teslimi artık tamamen elektronik ortamda yapılmaktadır. Böylece hakem kendisine gönderilen çalışmayı hakem olarak kabul etmek ya da etmemek şansına sahiptir. Kabul ettiğinde çalışmayı hemen incelemekte ve değerlendirme notlarını anında yine internet ortamında göndermektedir. Bu uygulama hem hakemin zamanını hem de enerjisini çalışmaya odaklamaya ve süratle editöre göndermeye fırsat vermektedir. Hem çalışmanın gecikmemesi hem de editörün dergi yayınlamada organize olması imkanı ise madalyonun diğer yüzünü teşkil etmektedir. Ancak tamamen bilimsel çalışma ruhunu beslemeye yönelik olarak çaba ve emek sarfeden ve çalışmasını yayınlamak üzere gönderen çalışmacıya katkı, şevk ve önderlik sağlamaya yönelik çalışmalarını esirgemeyen hakemlere ve hakemlik müessesesine gereken saygıyı göstermek ve hatta oluşturmak hepimizin bir görevi ve onuru olmalıdır.